

lezárul. Tehát, ha meg szeretnénk vizsgálni Coppola filmjét, akkor nem beszélhetünk külön, anélkül, hogy a „filmeposz” értékei ne sikkadjanak el, a *Keresztapa II.*-ről, hanem a 420 perces *Keresztapát* kell szemügyre vennünk.

A *Keresztapa* gengszterfilm, pontosabban maffia-film, amely magába olvasztotta a közönség követelte igényeket: az izgalmas történetet, a mesét, az attrakciót, de — és ebben van a rendező legnagyobb érdeme — elkerülte a hozzá hasonló filmek ponyva-kliséit és modelljeit. Kitűnő regény a filmvászonon, minden „filmlátomás” nélkül. Szárazon, érzelemmentesen, érzékkel visszaadva egy pokoli történetet, egy család pokoli történetét. Vér és halál, gyilkosságsorozatok és közben halkán beszélnek, családiasan. Igazi „gengszter-Buddenbrook” — mondta egy kritikusa a filmről. „Szabályos film.” Mi tette mégis ezt a filmet oly népszerűvé, mind a közönség, mind pedig a kritikusok előtt?

A nézőben a film egy olyan érzést ébreszt, hogy a rengeteg vér, erőszak és kegyetlenkedés szoros kapcsolatban áll, és arra asszociálhat, ami a mai világban borzasztó, visszataszító és rémisztő. Maga a rendező is hivatkozott arra egy beszélgetésen, hogy szándékában volt metaforikus párhuzamba állítani a szervezett maffiát és Amerikát, mely hazát adott ennek a bűnszövetkezetnek. Amikor Michael bejelenti testvéreinek, hogy önként jelentkezett a haditengerészekhez (a *Keresztapa II.* egyedüli jelenete, melynek filmideje azonos az első rész filmidejével), mintha azt mondaná: Nem akarok olyan lenni, mint ti! Amerika a visszájára fordult „szabadság hazája”, valamikor régen ugyanezt mondta Európának.

Azonban ő is gyilkol, két embert lelő, és vér tapad a kezéhez. Mikor apja halála után ő lesz az utód, apjánál kegyetlenebbül, brutálisabban hajtja végre a maffia törvényeit. (Gondoljunk csak az ellenpontozás ritkán látott csodájára, a „konzervatív” dramaturgia remeklésére: az ellenséges maffia kiirtására. Tömjén, pap — lőporzag, tömeggyilkosság.)

Michael az ország leggazdagabb és legbefolyásosabb emberévé válik, de elveszti mindazt, ami a legkedvesebb lehetett számára: belső, „jelki” nyugalmát és családi körét. A megsemmisülés felé közeledik, semmivé lesz, elenyészik — magára marad. Magára marad, mint a *Magánbeszélgetés* magányos hőse: eszközből maga is áldozattá válik. A lelkiismerettel marad meztelen és egyedül. A „gengszter-Buddenbrookok” napja leáldozóban van.

HAJNAL Jenő

Z E N E

KIRÁLY ERNŐ ZENESZERZŐI MŰHELYÉBŐL

Körülményeink között a zeneszerzés igényesebb válfaja nem biztosít megélhetési lehetőséget, így komponistáink főleg pedagógiával, esetenként más, zenével kapcsolatos tevékenységgel foglalkoznak. Király Ernő talán az egyetlen a vajdasági szerzők sorában, akinek az ilyen kettős hivatásban sikerült az alkotó munka javára billentenie sokrétű munkásságának mérlegét. Műhelyében egymás után készülnek az új művek, melyek — akárcsak az elmúlt évek termése —

arról tanúskodnak, hogy Király nemcsak szorgalmában maradt mindmáig következetes, hanem alkotói elkötelezettségében is változatlanul a kísérletezés, az új lehetőségek feltárásának megszállottja. Akkor is, amikor a magyar népi citerák alkalmazásával, elektromos hangosításával érdekes hangszerét, a citrafont megszerkeszti, akkor is, amikor a tudatában élő népzenei visszhang és az avantgarde hangzásvilág szintézisének útjait kutatja.

Befejezett alkotásai közül ezúttal az opatijai Jugoszláv Zenei Tribün elnevezésű országos szemlével kapcsolatos szerzeményekre szorítkozunk, elsősorban a tavaly bemutatott DIMINUZIONE című kompozícióra, amely az ACEZANTEZ (Ansambel centra za nove tendencije — Zagreb) művészcsoporttal való több éves együttműködés jegyében született. Számoljunk be arról is, hogy a kompozíciót Opatija mellett az együttes másutt is bemutatta, például Sorrentóban és Beogradban. Maga a szerzemény a címben megnevezett „kicsinyítés” gondolatkörére és az ezzel kapcsolatos képzettársításokra összpontosul. A partitúra mindössze oldalnyi terjedelmű, koordináta-rendszerre emlékeztető ábra formájában közli a szerző elképzeléseit, ehhez csatlakozik, előljáróban, a modern lejegyzési módok nélkülözhetetlen tartozékaként, a jelmagyarázat, amely az ábra megfejtését, ebben az esetben a geometriai séma „olvasását” teszi lehetővé. A magyarázatban található utasítások nem kizárólagos, szigorú szerzői követelmények, inkább útmutató jellegűek van. Így a szabatosan megfogalmazott alapgondolat értelmi szférájában a megszálltatás-megelevenítés bármely módja lehetséges, amit egyébként az ACEZANTEZ szabadon értelmezett opatijai előadásában is tapasztalhattunk. Király mind kifejezettebb vonzalma a többrétű kifejezőmódok iránt ebben a szerzeményben a kicsinyítés alapgondolatának pantomim, tehát vizuális, érzékeltetésében jut kifejezésre: a mintegy négy-öt percig tartó kompozíció folyamán az idő múlását jelző, kezdetben erőteljes, majd egyre halkuló halmazok szabályos láncolatának a pantomim taglejtések redukciója felel meg; az előadás végén a zene pianissimóra csökken, a mozgás néhány megismételt szemrebbenségre.

Az idei Jugoszláv Zenei Tribünre (a szemléket minden év novemberében tartják meg Opatijában) Király két új alkotásának ősbemutatójával nevezett be, az ACEZANTEZ számára készült SPIRAL című audio-vizuális kompozícióval hangszercsoportra és „light-show”-ra, melynek színes reflektorai a C hangból induló diatonikus sor egy-egy hangjának felelnek meg, valamint FONOSTRIP című kórusművével. Az utóbbi előszavában elmondja, hogy a szerzemény „játék a magyar felkiáltószók hangjaival, szótagjaival”, melyeket hangulatuk szerint egymásba kapcsolódó tételkebe csoportosított. A kórusmű előadására a sarajevói „Slobodan Princip-Seljo” énekkar vállalkozott Miroslav Homen vezénnyelével.

Király Ernő legújabb zeneszerzői ötlete — pillanatnyilag ennek az elképzelésnek a megvalósítása foglalkoztatja a legintenzívebben — a televízió kínálta kép- és montázstechnika, valamint a gyári munka hangjainak, zörejeinek s a gyári munkások képzeletében, mindennapjaiban élő dallamtörödékek, gondolatok sajátos egybekovácsolására, metamorfózisára alapozott „Gyár-szimfónia”, melynek realizálását a szerző az Újvidéki Televízióra bízta.

PÁNDI Oszkár